

УДК 339.564.2

*Олена Харчук, к.е.н.,
(доц. кафедри менеджменту організацій і логістики, Державний економіко-технологічний університет транспорту)*

*Ігор Берлюта
(студент гр. І-МОіА маг., Державний економіко-технологічний університет транспорту)*

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ЗЕРНОВИХ ВАНТАЖІВ ЗАЛІЗНИЧНИМ ТРАНСПОРТОМ

У статті розглянуто дослідження сучасного стану, перспективи розвитку ринку зерна в Україні та його експортного потенціалу, а також визначення шляхів покращення ефективності перевезення зернових вантажів залізничним транспортом, аналіз основних проблем та недоліків перевізного процесу. Рівень експорту зернових культур з України має тенденцію до збільшення, де він у 2013-2014 роках досяг 32.5 млн т порівняно з 1,6 млн т в 2001 році. У статті досліджено шляхи підвищення ефективності перевезень зернових вантажів залізничним транспортом через доцільність транспортування зернових вантажів на далекі дистанції саме залізницею. Проведено аналіз основних проблем і недоліків процесу перевезення автомобільним транспортом. Для підвищення ефективності транспортування вантажів є необхідність модернізувати автомобільний та залізничний транспорт відповідно до європейських вимог. Це дасть можливість значно підвищити пропускну спроможність шляхів сполучення і збільшити обсяг експортованого зерна.

Ключові слова: ринок зерна, зернові вантажі, залізничний транспорт, експорт.

© Харчук О.Г., Берлюта І.С., 2015

Елена Харчук, к.э.н.

(доц. кафедры менеджмента организаций и логистики, Государственный экономико-технологический университет транспорта)

Игорь Берлюта

(студент гр. 1-МОиА маг., Государственный экономико-технологический университет транспорта)

ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПЕРЕВОЗОК ЗЕРНОВЫХ ГРУЗОВ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНЫМ ТРАНСПОРТОМ

В статье рассмотрено исследование современного состояния и перспектив развития рынка зерна в Украине и его экспортного потенциала, а также определения путей улучшения эффективности перевозки зерновых грузов железнодорожным транспортом, анализ основных проблем и недостатков перевозочного процесса. Уровень экспорта зерновых культур из Украины имеет тенденцию к увеличению, где он в 2013-2014 годах достиг 32.5 млн т, сравнительно с 1,6 млн т в 2001 году. В статье исследованы пути повышения эффективности перевозок зерна железнодорожным транспортом, через целесообразность транспортировки зерновых грузов на далекие дистанции именно железной дорогой. Проведен анализ основных проблем и недостатков процесса перевозки автомобильным транспортом. Для повышения эффективности транспортировки грузов есть необходимость модернизировать автомобильный и железнодорожный транспорт в соответствии с европейскими требованиями. Это даст возможность значительно повысить пропускную способность путей сообщения и увеличить объем экспортируемого зерна.

Ключевые слова: рынок зерна, зерновые грузы, железнодорожный транспорт, экспорт.

Elena Kharchuk, Ph.D., Assoc. Department of Management and logistics organizations, State Economy and Technology University of Transport

Igor Berlyuta, student gr. 1 MOiA mag., State Economy and Technology University of Transport

INCREASE EFFICIENCY CARRYING GRAIN TRANSPORTATION BY RAIL

In the article research of the modern state and prospects of market of grain development is considered in Ukraine and him export potential. The level of export of grain-crops from Ukraine has a tendency to the increase, where he in 2013-2014 attained 32,5 million t., comparatively with 1.6 million.t.. in 2001.

Certain ways of improvement of efficiency of transportation of grain-growing loads by a railway transport, where transportation of grain-growing loads on distant distanc-

es effectively to carry out exactly a railway transport. Conducted analysis of basic problems and lacks of vehicular process. For the increase of efficiency of transportation of loads a railway transport is a necessity to modernize him according to the European requirements. It will give an opportunity considerably to promote the carrying capacity of ways of report and increase the volume of exported grain-growing

Keywords: grain market, grain freight, rail transport, export

Постановка проблеми. Зернова галузь є базою для стійкого розвитку агропромислового комплексу та основою аграрного експорту України.

Сьогодні рівень експорту зернових культур з України має тенденцію до зростання. Так, в 2000-2001 рр. обсяги експорту українського зерна склали 1,6 млн т, а 2007-2008 рр. був відмічений експортом в обсязі 1,9775 млн т, що на 40% більше, ніж показник 2006-2007 рр. Експорт зернових у сезоні 2012-2013 рр. склав – 23,04 млн т, а у 2013-2014 рр. сягнув 32,5 млн т.

Продуктивна робота аграрного підприємства та перспективи його розвитку залежать від високої ефективності транспортного забезпечення виробництва. Експорт зернових вантажів здебільшого здійснюється через морські порти, а доставка зерна в порти відбувається переважно залізничним (61 %), автомобільним (36 %) та річковим транспортом (3 %). Пропускна спроможність залізниць України – 100 млн т вантажів щороку, а минулого року було перевезено 51 млн т. Транзитні потужності і пропускна спроможність залізниць України задіяні на 50%.

Перевезення зерна залізницею має великий потенціал для розвитку. Тому проблема підвищення ефективності залізничних перевезень зернових вантажів є досить актуальною.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Загальні питання збільшення обсягів експорту зернових культур і досліджень сучасного стану ринку зерна в Україні викладені в працях багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, це: П. Гайдучий, І. Кириленко, М. Лобас, Т. Лозинська, П. Саблук, В. Бойко, Б. Губський, С. Кваша, В. Суперсон, О. Шпичак, О. Лавринчук, О. Савицький та інші. Литвин О.Є. займалася проблемою формування експортної політики України на світовому ринку зернових, а Гордійчук А.В. – формуванням експортних ресурсів зерна в сільськогосподарських підприємствах.

Безпосередньо підвищенням ефективності перевезень зернових вантажів залізничним транспортом займалися Д.М. Козаченко, Р.Ш. Рустамов, Х.В. Матвієнко, які дослідили стан перевезення зернових вантажів. Проте зміна умов щодо введення міжнародної діяльності підприємства на сучасному етапі обумовлює проведення подальших досліджень щодо транспортного забезпечення експорту зернових культур.

Метою даної статті є пошук шляхів підвищення ефективності перевезення зернових вантажів залізничним транспортом.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні питання організації стабільного зернового ринку та формування експортної політики держави виходять на перший план. Зерно і вироблені з нього продукти завжди були ліквідними, оскільки вони становлять основу продовольчої бази і безпеки держави. Високі обсяги валового виробництва зерна поряд зі стійким попитом вивели Україну в групу країн основних постачальників зерна у світі. Україна нині входить до десятки країн – найпотужніших трейдерів у зерновому сегменті в основному країна вивозить пшеницю (до 50% експорту), ячмінь (30%) і кукурудзу (20%) (табл. 1).

Таблиця 1

Частка України у світовому експорті зернових культур, %

Культура	Маркетинговий рік					
	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
Пшениця	2,9	1,1	9,1	7,0	4,4	4,3
Ячмінь	19,9	20,5	32,3	32,8	16,3	13,0
Кукурудза	1,1	2,1	6,5	5,9	10,7	26,2

джерело: розроблено автором згідно з [2]

Проте основною проблемою збуту зерна на сьогодні є наявність великої кількості посередницьких компаній, що перехоплюють основну частину прибутку від експорту. За посередницькими каналами реалізується 82,7% зернових культур. Присутність посередників збільшує вартість товару на маржу кожного з них. Найбільш негативно це може відбитися на виробнику, який недоотримує певну частину прибутку від продажу, оскільки посередник намагається знизити початкову ціну товару для одержання максимально можливого прибутку. [1]

Процес реалізації зернових, в тому числі на експорт, характеризується неодноразовим перепродажем після придбання його безпосередньо у виробника. У такий спосіб, з одного боку, відбувається послідовне підвищення ціни на сировину і виробу з неї, а з іншого – спостерігається зниження ціни виробника, що, безумовно, є негативним фактором розвитку вітчизняного ринку зернових. У зв'язку з економічною кризою у світовій і вітчизняній економіці Україна протягом останніх років скоротила показники з обсягів експорту та імпорту. Але вона посіла третє місце в світі з експорту зернових в 2013/2014 МР (рис. 1). При цьому Україна випередила таких традиційно відомих експортерів як Канада, Аргентина і Бразилія.

Рис. 1. Обсяг експорту зерна України

джерело: розроблено автором згідно з [1]

Структура вантажоперевезень в Україні за видами транспорту протягом 10 років суттєво не змінюється – частка автомобільного транспорту становить 72-73%, залізничного – 27-28%, річкового – до 1% [2].

Що стосується зернових вантажів, то їх перевезення на дальні відстані (в порти для відправлення на експорт) ефективно здійснювати залізничним транспортом. Пропускна спроможність залізниць України – 100 млн т вантажів щороку. Транзитні потужності і пропускна спроможність залізниць України задіяні лише на 50%, так як в 2013 р. було перевезено 51 млн т, що становить лише 50%. Це свідчить про необхідність збільшення обсягів транзитних перевезень [1]. Для розвитку транзитних

ЗАЛІЗНИЧНИЙ ТРАНСПОРТ

перевезень «Укрзалізниця» підвищує пропускну спроможність окремих ділянок, швидкість транспортування, вводить автоматизовані системи для скорочення і полегшення перевізного процесу. Крім того, спрощуються митні та інші види контролю під час перетину кордону, зменшується кількість документів дозвільного характеру.

Чільне місце в розвитку транзитності держави посідає автомобільний транспорт. На його частку припадає 72% річного обсягу перевезень вантажів та пасажирів. Він є сполучною ланкою в технології морських, залізничних і авіаційних перевезень. Автомобільний транспорт домінує у вантажних перевезеннях зернових вантажів на короткі відстані, забезпечуючи збереження вантажу, терміновість і надійність перевезень. Згідно з європейськими нормами інтенсивність автомобільного потоку в міжнародному коридорі має становити не менш як 20 тис. машин на добу, мінімальна швидкість автотранспорту – 120 км на годину. Для залізничного транспорту мінімальна швидкість руху не може бути нижчою за 100 км на годину, а після 2000 р. – 120-140 км на годину [4].

Норми для єврокоридорів передбачають тривалість перетину міждержавного кордону автобусами і легковиками у 15 хвилин, потягами – у 20 хвилин, вантажівками – в 60 хвилин. Жодна з цих умов в Україні не виконується.

Звідси висновок, що автомобільний і залізничний транспорт, який залучається до перевезення зернових вантажів, необхідно модернізувати і довести до відповідності європейським вимогам для підвищення ефективності перевезення вантажів. Це дасть змогу значно підвищити пропускну спроможність шляхів сполучення та збільшити обсяг експортованої продукції (в тому числі й зернової). Для виявлення важливості експорту зернових вантажів та зокрема ефективності їх перевезення залізничним транспортом наведемо структуру перевезення вантажів залізничним транспортом України за 2010 – 2013 рр. (рис. 2).

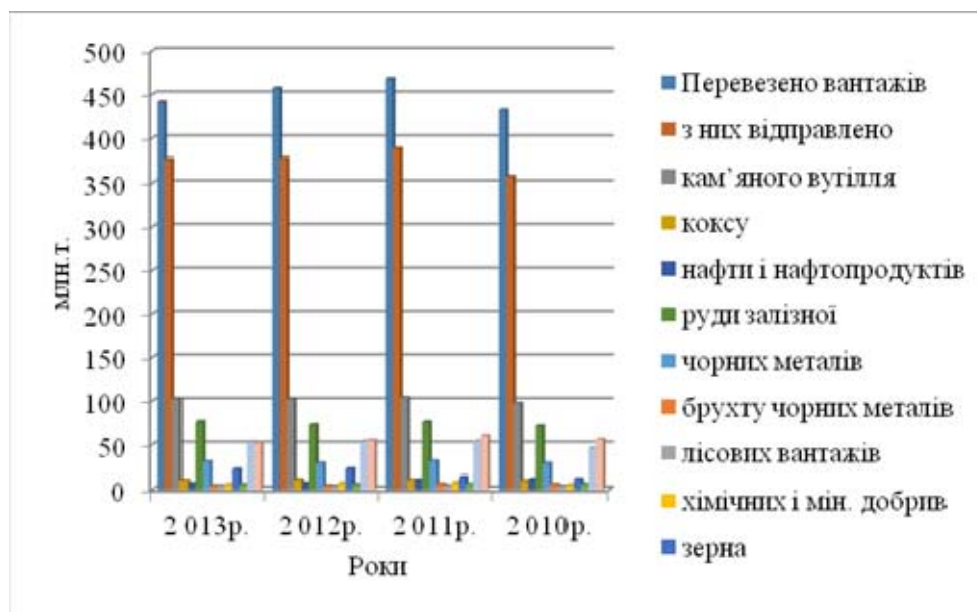

Рис.2. Структура перевезення вантажів залізничним транспортом України
джерело: розроблено автором згідно з [2]

З рис. 2 видно, що доля зернових вантажів у загальному річному обсязі вантажних перевезень залізничним транспортом є досить значною. Це свідчить про вигідність для залізниці й надалі нарощувати обсяги перевезення зерна всередині держави та на експорт.

Висновки та пропозиції. В умовах ринкової економіки важливого значення для сільськогосподарських виробників набуває питання побудови ефективної системи збутової, зокрема експортної, діяльності.

Особливо гостро дана проблема постає у зерновій галузі, яка розвивається в умовах потужного конкурентного тиску з боку переробних та посередницьких структур – монополістів каналів просування продукції до споживача, зокрема зовнішнього.

Перевезення зернових вантажів на дальні відстані (в порти для відправлення на експорт) ефективно здійснювати залізничним транспортом.

Для підвищення ефективності перевезення вантажів залізничним транспортом є необхідність модернізувати його та довести до відповідності європейським вимогам. Це дасть змогу значно підвищити пропускну спроможність шляхів сполучення та збільшити обсяг експортованої зернової продукції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Козаченко Д. М., Рустамов Р. Ш., Матвієнко Х. В. Напрямки підвищення ефективності перевезень зернових вантажів залізничним транспортом [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tsst.diit.edu.ua/article/view/24451>

2. Савицький О. В. Розвиток ринку зерна України та його вплив на формування міжнародної конкурентоспроможності вітчизняної економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://liber.onu.edu.ua/opacunicode/index.php?url=/notices/index/IdNotice:491539/Source:default>

3. Лавринчук О. В. Організаційно-економічний механізм функціонування ринку зерна та участь держави в ньому [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2740>

4. Литвин О. Є. Формування експортної політики України на світовому ринку зернових [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dissert.com.ua/contents/p-2/39172.html>

REFERENCES

1. Kozachenko D. M., Rustamov R. Sh., Matviyenko X. V. Napryamky` pidvy`shhennya efekty`vnosti perevezen` zernovy`x vantazhiv zalizny`chny`m transportom [Elektronny`j resurs]. – Rezhym` dostupu: <http://tsst.diit.edu.ua/article/view/24451>

2. Savy`cz`ky`j O. V. Rozvy`tok ry`nku zerna Ukrayiny` ta jogo vply`v na formuvannya mizhnarodnoyi konkurentospromozhnosti vitchyznanoi ekonomiky` [Elektronny`j resurs]. – Rezhym` dostupu: <http://liber.onu.edu.ua/opacunicode/index.php?url=/notices/index/IdNotice:491539/Source:default>

3. Lavry`nchuk O. V. Organizacijno-ekonomichny`j mexanizm funkcionuvannya ry`nku zerna ta uchast` derzhavy` v n`omu [Elektronny`j resurs]. – Rezhym` dostupu: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2740>

4. Ly`tvyn`n O. Ye. Formuvannya eksportnoi polity`ky` Ukrayiny` na svitovomu ry`nku zernovy`x [Formation of Ukraine`s export policy on the world grain market]. – Available at: <http://dissert.com.ua/contents/p-2/39172.html>